

Abstrakt:

Mluvčí typologicky odlišných jazyků volí různé strategie při popisu stejné události v závislosti na dostupných jazykově-specifických gramatických prostředcích. Tyto strategie se projevují např. různými způsoby konceptualizace událostních rámců během jazykového vyjádření, ale v nejazykové kognici. Jedním z jevů, které byly v této souvislosti zaznamenány, jsou jazykově specifické způsoby gestikulace doprovázející mluvené popisy událostí, které reflektují (či manifestují) tělesně ukotvená konceptuální schémata, na nichž naše vnímání událostí stojí.

Tématem této práce je multimodální konstruování (*construal*) událostí v češtině a v angličtině. Konkrétně se práce zaměřuje na spojitost mezi formálními rysy gest (způsob pohybu a jeho zakončení) a sémantické rysy, které konstituují tzv. aspektuální kontury událostí (konstruování časového a kvalitativního průběhu události).

První část prezentovaného výzkumu tvoří analýza materiálu z českého a anglického multimodálního korpusu. Oba použité korpusy obsahují nahrávky spontánních projevů v interakcích zachycených během pracovních jednání v akademickém prostředí. Kvantitativní analýzy (metoda tzv. klasifikačních stromů a náhodných lesů) ukázala, že a) v angličtině je významným prediktorem výskytu gest s rysem ukončenosti aktionsartová kategorie *achievement* (telické okamžité děje) a že progresivní slovesné tvary predikují výskyt komplexních gestických forem, a b) že v češtině souvisí ukončenost gest s rozdílem mezi směrovými a nesměrovými typy událostí, přičemž nejvýznamnějším prediktorem výskytu komplexních gestických forem je sémantický rys inkrementálnosti. V češtině se zároveň ukázala silná korelace mezi aktionsartovými podtypy a gramatickým videm.

Druhou částí výzkumu je experimentální studie s českými mluvčími zaměřená na percepci některých typů multimodálních vzorů pozorovaných v českém korpusu. Účastníkům experimentu byla prezentována ukončená a neukončená gesta spolu s vidovými variantami vět, přičemž testované osoby volily, která z vět patří k danému gestu. Experiment ukázal silnou tendenci českých mluvčích spojovat perfektivní vid s ukončenými gesty.

V češtině i v angličtině je gestikulace důležitou součástí konstruování událostí – v některých případech dokonce gesta přinášejí kontext nutný k úspěšnému rozlišení alternativních způsobů konstruování. Rozdíly v multimodálních konstrukcích událostních rámců v češtině a angličtině odrážejí rozdíly v gramatickém značení aspektuálnosti, které podmiňují užívání gest za účelem sémantického profilování událostních rámců.

Klíčová slova:

angličtina, aspektuálnost, čeština, gestikulace, ikoničnost, kognitivní lingvistika, konstrukční gramatika, konstruování, multimodální korpusy, multimodálnost, sémantika událostí